

YAPILARINA GÖRE FİLLER

Türkçede fiiller yapı bakımından üçe ayrılır:

1. Basit fiil
2. Türemiş fiil
3. Birleşik fiil

1.BASİT FİLLER: Herhangi bir yapım eki almamış, başka bir kelimeyle de birleşmemiş fiiller basit yapılı fiillerdir. Kök halinde ya da sadece çekim eki almış olabilir.

*Fiil kökünden sonra kip eki gelirse basit fiildir.

Kök Halinde: sev-, ağla-, kaç-, sor-, git-, bil - ...

Çekim Eki Almış: Okuyacakmışsın – Oku-y-acak-mış-sın / Sildim – Sil-di-m / Gelmelisin – Gel-meli-sin

2.TÜREMİŞ YAPILI FİLLER: Fiil ya da isim köklerine yapım eki getirilerek türetilen fiillerdir. Kip ve kişi eki atıldıktan sonra yapım eki almış bir gövde geriye kalır.

- Okula gelince çok rahatladım. Rahat-la-dı-m (rahat, isim köküdür. “-la” yapım ekini alarak fiil olur ve türemiş olur.)
- Öğretmen biyografimizi yazdırdı. Yaz-dır-dı (yaz-, fiil köküdür. “-dır” yapım ekini alarak türemiş olur.)

Göz-le-	gör-üş	yaş-a-	giy-in
İsim	fiil	isim	fiil
Fiil	fiil	fiil	fiil

DİKKAT! Yansıma olan kelimelerle de fiil türetilir. Yansıma kökler isim kökü kabul edilir. (Çat-la-, fısılda-, hav-la-)

İsim Kökünden Türemiş Fiiller			Fiil kökünden Türemiş Fiiller		
Kök	Yapım Eki	Türemiş Fiil	Kök	Yapım Eki	Türemiş Fiil
kara	-la	karala-	uyu-	-t	uyut-
yön	-el	yönel-	sor-	-dur	sordur-
kan	-a	kara-	bul-	-un	bulun-
göz	-ük	gözük-	piş-	-ir	pişir-
mor	-ar	morar-	Yaz-	-ıl	yazıl-

Örnek Soru: Aşağıdaki altı çizili kelimelerden hangisi isimden türemiş bir fiildir?

- A) Babam koca bir ayı avlamış.
- B) Bebeğe yedirdin mi mamasını?
- C) Bu kartları çok ucuza bastırdım.
- D) Alıştım artık, bana yapılanlara.

3. BİRLEŞİK YAPILI FİLLER: İki ya da daha fazla kelimenin bir araya gelerek oluşturdukları fiillerdir. Üç yolla yapılır:

- a) **Yardımcı fiille kurulan birleşik fiiller:** Bir isim ve bir fiilin birleşmesiyle oluşur. Türkçedeki yardımcı fiiller “etmek, olmak, eylemek, kılmak” fiilleridir.

İSİM +	Yardımcı Fiil	DİKKAT! Yardımcı fiille oluşturulan birleşik fiillerde ses düşmesi veya ses türemesi oluşuyorsa fiil bitişik yazılmalıdır. Eğer ünlü düşmesi veya ünsüz türemesi olmuyorsa ayrı yazılır. Sabır-et- sabret- (Ses düşmesi) Af-et- af-f-et- (Ses türemesi) Terk et- / Namaz kıl- / Hasta ol-
	et-	
	ol-	
	eyle-	
	kıl-	

İsim	Yardımcı fiil	Birleşik Fiil	Not: <i>etmek ve olmak</i> yardımcı fiilleri dışındaki yardımcı fiiller çok sık olarak kullanılmazlar. etmek ve olmak fiilleri ile birleşen isimlerde ses olayı oluyorsa fiil ve isim <u>bitişik</u> yazılır, olmuyorsa <u>ayrı</u> yazılır.
yardım	-et	yardım etmek	
başarılı	-ol	başarılı olmak	
hapis	-eyle	hapseylemek	
mutlu	-kıl	mutlu kılmak	

Örnek Soru: Hangi cümlede birleşik fiil yoktur?

- A) Bahçede çalışan komşumuza yardım edelim.
- B) İnsanları fikirlerinden dolayı küçümsemeyin.
- C) Sabahtan beri içimde bir eziklik hissediyorum.
- D) Dayıma, sabah erkenden telefon ettim.

DİKKAT! Olmak ve etmek yardımcı fiilleri, asıl fiil olarak da kullanılabilir.
Bu yıl kirazlar erken oldu. (asıl fiil)
İşler yetişince herkes memnun oldu. (Yardımcı Fiil)

b) Anlamca Kaynaşmış Birleşik Fiiller (Deyim Halindeki Birleşik Fiiller):

Kelimelerin gerçek anlamlarından sıyrılmasıyla yani mecaz anlamda kullanılmasıyla oluşan birleşik fiillerdir. -mek. -mak mastar ekinin alabilen deyimler bu gruba girer. Veya; isim soylu kelime ya da kelimelerle bir fiilin bir araya gelmesiyle oluşur. “Göz gezdir-, kafa patlat-, kapı dinle-, kulak asma-, akıl ver-...”

Memleketim gözümde tutuyor! / Başka nereye başvurdunuz? / Çok eziyet çekmiş.
Bu şekilde davranarak ateşle oynuyorsun. / Çok ilginç fikirler ileri sürüyor.
Annesi onu dört gözle bekliyordu. / Kimi zaman hayallere dalardı.

c) Kurallı Birleşik Fiiller

En az iki kelimenin belli bir kurala göre birleşmesiyle oluşan birleşik fiillerdir. Dilimizde çok değişik kurallı birleşik fiil vardır. Bunların en yaygın olarak kullanılanları dört çeşittir.

1) Tezlik Fiili: Fiil kök ve gövdelerine -ı, -i, -u, -ü ekleri getirilir. Ortaya çıkan kelime “vermek” fiiliyle birleştirilir. Bahsedilen eylemin çabucak gerçekleştirildiği anlamını taşır. Tezlik fiilleri daima bitişik yazılır. Geliver-, yapiver-, okuyuver-, seçiver... Tezlik fiillerinde genellikle “çabukluk, beklenmezlik, kolaylık, önem vermeme” anlamları görülür.

Gazeteyi yere atıverdi. (Önem vermeme)

Fiil Tabanı + -(i) ver (mek)

Bak- + -(ı) ver-

Testteki tüm soruları çözüverdi. / Ne olur sanki yarın tatile çıkıversek.

Not: Tezlik fiilin olumsuzu iki şekilde yapılır: Geliver... gelmeyiver veya Geliverme

2) Yeterlilik Fiili: Fiil kök veya gövdelerine -a, -e ekleri getirilir. Ortaya çıkan kelime “bilmek” fiiliyle birleştirilir. Bu fiillerde bir işin yapılmasına gücün yetmesi, işi başarma anlamları vardır. Daima bitişik yazılır. Yapabil-, gezebil-, okuyabil-...

Sana her şeyi anlatabilirim. / Bu makineyi kullanabilirim.

Not: Yeterlilik fiilin olumsuzu üç şekilde yapılır: Alabilirim... (Alamam) (Almayabilirim) (Alamayabilirim)

Yukarıdaki üç olumsuz yeterlilik fiilin aralarında anlam farkı vardır. Birincide kesinlik, ikincide kişinin kendisine bağlı olumsuzluk, üçüncüde ise kişinin elinde olmayan nedenlerden doğan olumsuzluk söz konusudur.

Not: “(a)bil, (e)bil” cümleye yeterlilik anlamı dışında olasılık, ihtimal anlamı da katabilir.

Yarın burada olmayabilirim.

Sınavda zor sorular çıkabilir.

*Yeterlilik fiillerinin bulunduğu cümlelerde olasılık zarflarının kullanılması anlatım bozukluğuna yol açar.

Belki yarın köye dönerim. (Doğru / Sadece olasılık zarfı var.)

Yarın köye gidebilirim. (Doğru / Sadece yeterlik fiili var.)

Belki yarın köye gidebilirim. (Yanlış / Hem olasılık zarfı hem de yeterlik fiili var. Anlatım bozukluğu olur.)

3) Sürerlilik Fiili: Bu fiillerde, işin belli bir süre devam ettiği anlamı vardır. İki şekilde yapılır.

- Fiil kök veya gövdelerine -a, -e ekleri getirilir. Ortaya çıkan kelime “durmak, kalmak, gelmek” fiilleriyle birleştirilir. Bu tür sürerlilik fiilleri daima bitişik yazılır. Uyu yakal-, gidedur-, süregel-...
- Fiil kök veya gövdelerine -ıp, -ip, -up, -üp ekleri getirilir. Bu kelimelerden sonra “durmak, kalmak, gelmek” fiilleri kullanılır. Bu tür sürerlilik fiilleri ayrı yazılır. Konuşup dur-, gidip dur-, donup kal-, sürüp gel-...

Bu türkü böyle söylenegilir. / Arkadaşları gidince tek başına kalakaldı.

Not: Sürerlilik fiillerinin olumsuzu yoktur.

4) Yaklaşma Fiili: Fiil kök veya gövdelerine -a, -e ekleri getirilir. Ortaya çıkan kelime, “yazmak” fiiliyle birleştirilir.

Bahsedilen fiilin gerçekleşmediği ama gerçekleşmeye çok az kaldığı anlamına gelir. Bu fiillerde “olmadı ama az daha olacaktı, az kalsın oluyordu” anlamları vardır. Yaklaşma fiilleri bitişik yazılır. Düşeyaz-, öleyaz-...

Küçük kız korkudan öleyazmış. / Burada soğuktan donayazdık.

Not: Yaklaşma fiillerinin anlamı olumsuzdur. Bu nedenle yaklaşma fiilleri ayrıca olumsuz yapılamaz. Yani bu fiillerin görünümü olumlu, anlamı olumsuzdur.

Not: Günümüzde yaklaşma fiilin kullanımı azalmıştır. Yaklaşma fiili yerine “az kalsın” kullanılmakta.

Çocuk karşıdan karşıya geçerken düşeyazdı. / Çocuk karşıdan karşıya geçerken az kalsın düşecekti.

Hazırlayan: astagos

FİİLDE YAPI ÇALIŞMA KÂĞIDI

(Basit, Türemiş, Birleşik)

*Yan taraftaki fiilleri uygun yerlere yerleştiriniz.

BASİT

*bıktım
*bakakalmışlar
*aldırmış
*sorguluyor
*gezsin
*yardım ettik
*ürettiniz
*görebildik
*yapıyorlardı
*kazdırıyorlar
*yazdırdı
*havlamış
*yırtmışlar

TÜREMİŞ

*gidiverdi
*görmüşlerdi
*öleyazmış
*kabul ettik
*yediyorlar
*bildirmekteyiz
*bulmuşunuz
*buluştu
*gezedurun
*sevinecek
*varamadım
*sıraladı
*gelirim

BİRLEŞİK

1. Aşağıdaki cümlelerin hangisinin **yüklemi yapı yönüyle** diğerlerinden **farklıdır**?

- A) Anlattığı fikrayla herkesi güldürdü.
B) Evin bütün odalarını boyatacak.
C) Her anne çocuğunu çok sever.
D) Ağacın dalları karın ağırlığından eğilmiş.

2. Aşağıdaki cümlelerin hangisinin **yüklemi yapı yönüyle** diğerlerinden **farklıdır**?

- A) İsteddiğiniz kitabı bir hafta içerisinde getirebiliriz.
B) Çocuklardan biri tahta köprüden düşeyazdı.
C) Orada olanları bize anlatıverin hele.
D) Bu şiiri defterimize öğretmenimiz yazdırmıştı.

3. Aşağıdaki cümlelerin hangisinin **yüklemi yapı bakımından farklıdır**?

- A) Çukura giren arabanın arka lastiği patlamış.
B) Büyüklerini her zaman dinler.
C) Dün evimizi temizlettik.
D) Balkondaki çiçekleri suladım.

1.C 2.D 3.B 4.C 5.D 6.C

4. Aşağıdaki cümlelerin hangisinde “**olmak**” sözcüğü **yardımcı fiil** olarak **kullanılmamıştır**?

- A) Sınıfa yeni gelen arkadaşımıza yardımcı olun.
B) Annesinin aldığı şemsiye kaybolmuştu.
C) Bahçedeki üzümle daha yeni olmuş.
D) Terliyen soğuk su içersen hasta olursun.

5. “Etmek” sözcüğü aşağıdakilerin hangisinde **yardımcı fiil** olarak **kullanılmamıştır**?

- A) Bizi ağırladığınız için size teşekkür ederim.
B) İşyerinde yediği yemek onu hasta etmiş.
C) Çocuğunu bilgisayar kursuna kaydetmiş.
D) Şuradaki kırmızı araba ne kadar eder?

6. “Usta yazar, bu romanını otuz yaşında kaleme almış.”
Aşağıdakilerin hangisinin yüklemi yukarıdaki **yüklemle aynı yapıdadır**?

- A) Doktor hastalarını öğleye kadar bekletmiş.
B) Elbise siparişlerini zamanında yetiştirmişler.
C) Onun kaba davranışlarından herkes rahatsız oldu.
D) Bahçedeki meyve ağaçlarını budatacağı.